

Okullarda Moral Sermayenin Geliştirilmesi

Vehbi Çelik¹

Öz

Okul etkililiğini geliştirmeye yönelik olarak çok değişik modeller ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Okullar psikolojik, sosyolojik, kültürel ve yönetsel açılardan analiz edilmiştir. Son zamanlarda geliştirilen parasal olmayan sermaye biçimleri olarak sosyal ve kültürel sermaye okul örgütleri açısından analiz edilmeye çalışılmıştır. Ancak özgün bir kavram olarak okullarda moral sermaye konusu yeterli inceleme konusu yapılmamıştır. Bu çalışmada moral sermaye kavramı tanımlanmış, okullarda moral çevre, moral sermayenin geliştirilmesi ve moral liderlik ilişkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Moral sermaye
Sosyal sermaye
Moral liderlik
Moral kültür

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 01.03.2012

Kabul Tarihi: 01.07.2014

Elektronik Yayın Tarihi: 06.08.2014

DOI: 10.15390/EB.2014.1919

Giriş

Dünya çapında yaşanan hızlı değişim, insanların bu değişime uyum sağlamalarını zorlaştırmakta ve insanlar değişik uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Teknolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıda meydana gelen değişimler insanların tutum ve değer yargılarını etkilemekte ve insanlar arasında farklı ahlaki anlayışların oluşmasına yol açmaktadır. Ahlaki değerler, davranışlarımızın doğruluğunu ve yanlışlığını belirlemede bize yol gösterici bir çerçeve oluşturmaktadır. Değerlerin önemini kaybetmesi ya da değersizlik sorunu, ahlaki yargılamalarımızı alt üst etmekte ve kaotik bir durum oluşturmaktadır.

Hızlı sosyal değişim, moral bir sistem olarak okulların yapısında da güçlü bir değişimin oluşmasına yol açmaktadır. Moral sistemler olarak okullar, moral dengeyi sağlamakta güçlük çekmektedirler. Okulların moral kültür oluşturmada yaşadıkları güçlükler, öğrencileri değer bunalımıyla karşı karşıya getirmektedir. Bu durumda öğrenciler doğru ve yanlış belirleme noktasında etik ikilemler yaşamaktadırlar.

Bireyin zekâsı, yeteneği ve mizacı onun ahlaki gelişimine etkide bulunmaktadır. Ahlaki olgunluk ya da bireyin iyi olma amacı, onun eğitimini, kariyerini ve ekonomik başarısını etkilemektedir. Moral sermaye, moral tutum, saygınlık ve sosyal kabul görmeyi etkileyen bir sermaye biçimidir. Moral sermaye çoğaltılabilir, yatırım yapılabilir, kazanılabilir, kaybedilebilir ve sahip olunabilir bir sermaye biçimidir (Swartz, 2009).

Moral sermayenin bu tanımı kabul edildiğinde şu soru önem kazanmaktadır: Sahip olunan moral sermaye, sosyal eşitsizliklerin üretimiyle bağlantılı mıdır? Fakirliğin oluşturduğu normatif kuralların eksikliği, fakirliğin fiziksel gelişim, zihinsel gelişim ve sağlık üzerindeki etkisi, ergenin

¹ Mevlana Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, vehbicelik@gmail.com

ahlaki yaşamını etkilemekte ve daha da önemlisi onun ahlaki karar verme sürecini yönlendirmektedir. Ergenler üzerinde fakirliğin etkisi sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda yaşamın değişik alanlarındaki etkinliklere katılım isteğini zayıflatmakta ve yapısal bir eşitsizlik oluşturmaktadır. Fakir gençler için moral sermayenin gelişimi, ekonomik sermayeyle ilişkili görünmektedir.

Moral Sermaye Kavramının Gelişimi

Ahlakın ekonomik bir kavramla tanımlanması, ahlaki değerlere yapılan yatırımın ekonomik bir değer ifade etmesiyle de yakından ilgilidir. Moral sermaye, güven ortamının oluşturulmasına katkı sağladığı için, parasal yatırım açısından uygun bir ortam oluşturmaktadır. Moral sermayenin suç ve şiddet gibi toplumsal açıdan istenmeyen olayları önlemesi, ahlaki bir sigorta rolünü ortaya koymaktadır (Godfrey, 2005).

Okulların sosyal ve kültürel yapısını analiz etmede sermaye biçimlerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Sermaye kavramı deyince önce ekonomik ya da parasal sermaye akla gelmekteydi. Ancak ekonomik sermayenin dışında ekonomik olmayan sermaye biçimleri son yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. Bordieu, üç tür sermaye biçiminden söz etmektedir: Bu sermaye biçimlerini ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye olarak tanımlamaktadır (Bordieu, 1986). Ekonomik sermaye; para, bina ve malzemeden oluşmaktadır. Sosyal sermaye; sosyal ağlar ve ilişkilerin oluşturduğu, sosyal değerleri kapsamaktadır (Coleman, 1988; Putnam, 1995). Kültürel sermaye ise, bireyin davranışını içselleştiren, sosyalleşme süreci içinde bilgi, eğilim ve alışkanlıklarını yönlendiren bir eğitim yatırımı olarak tanımlanmaktadır (Vryonides, 2007, s. 868).

Kültürel sermaye, eğitimde eşitsizliğin giderilmesine yönelik eğitim politikalarının oluşturulmasına yön vermektedir. Sosyal statüsü yüksek olan ailelerden gelen çocuklar, sosyal statüsü düşük olan ailelerin çocuklarına göre eğitim sisteminden daha fazla yararlanmaktadırlar. Kültürel sermaye, sosyal statüsü düşük ailelerin çocukları için bir risk ortamı oluşturmaktadır (Olneck, 2000, Reay, 2004; Khalifa, 2010).

Valverde, ekonomik olmayan sermaye biçimlerine moral sermaye kavramını eklemiştir. Moral sermaye; ahlaki kararlar ve davranışlar yoluyla başkalarını etkileme, iyi ve kötüye ilişkin algıları yönetme ve ahlaki kararları değiştirmeye yönelik olarak uygun bir sosyal yapı geliştirme kapasitesidir. Moral sermaye, ahlaki değerleri geliştirmeye yönelik olarak yapılan uzun vadeli bir yatırım olarak görülmektedir.

Moral sermaye, ahlaki kararlar ve davranışlar yoluyla başkalarını etkileme, iyi ve kötüye ilişkin algıları yönetme ve ahlaki kararları değiştirmeye yönelik olarak oluşturulan uygun bir sosyal yapı geliştirme kapasitesidir. Birey başkaları üzerinde oluşturduğu moral güvene göre konumlandırılır. Moral sermaye, iyiyi kötüden ayırdedebilme becerisine dayalı sosyal bir üretim kapasitesidir. Moral kararların uygulanmasında arkadaş gruplarının, dini kuruluşların ve ailenin büyük etkisi vardır. Moral sermaye, ekonomik sermaye gibi kazanılan bir sermaye değildir. Bu sermayenin geliştirilmesi uzun vadeli bir yatırımı gerektirmektedir (Lisenberg, 1991, s.301).

Varlarde'nin belirlediği moral sermaye, bulunması zor moral değer birikimi olarak tanımlanmakta ve toplumun ve bireyin moral sermayelerinin maksimizasyonu olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bordieu'nün sosyal bir süreç olarak gördüğü kültürel sermaye kavramına paralel olarak Valverde, konum ve alışkanlıkları biçimlendiren daha doğallaştırılmış bir kavram geliştirmiştir. Toplumda davranışlarımızı yönlendiren birtakım ahlaki kurallar bulunmaktadır. Aslında Valverde moral sermaye kavramıyla, moral ekonominin özelliklerini tanımlamakta ve sosyal kuruluşlar yoluyla ahlaki kuralların rafine edilerek bireyin davranışlarına yansıtıldığını vurgulamaktadır (Valverde, 1990).

Valverde'nin moral sermaye kavramı, iyilikseverlik kavramıyla yakından ilgilidir. 19 yüzyılda iyilikseverlik şehirlerin fakir bölgelerinde ahlaki eğitimi geliştirmek amacıyla, uzun vadeli bir proje olarak uygulanmıştır. Hayırsever kişiler, moral sermayeye ekonomik anlamda küçük çaplı yatırım yaparak özellikle ahlaki yarar sağlamak amacıyla bireylerin karakter gelişimine yatırım yapmışlardır.

Hayırseverliğin temel amacı, fakir bireylerin davranışlarında bir dönüşüm oluşturarak moral sermayeyi geliştirmek ve moral sermayeyi bireyselleştirerek yönetmeye çalışmaktır. Hayırseverlik yaklaşımıyla fakir bireylerin karakterlerini yeniden biçimlendirme yoluyla ahlaki çöküşün önlenilebileceği düşünülmektedir (Hier, 2002, s. 327).

Yoksul kişilerin ahlaki özelliklerine ilişkin olarak geliştirilen ahlaki yargılar, hayırseverlerin sağladığı moral sermaye yoluyla yeniden biçimlendirilmektedir. Valverde ahlaki çöküntüyü önlemek ve bireylerin izlemeleri gereken davranış biçimlerini belirlemek açısından ahlaki düzenlemelerin son derece önemli olduğunu ileri sürmektedir. Moral sermaye, sadece ahlaki ilkelerin birey tarafından zorunlu olarak uygulanmasını değil, aynı zamanda uygun ahlaki kuralların geliştirilmesini, uygulanmasını ve içselleştirilmesini de sağlamaktadır (Hier, 2002).

Kane, moral sermayeyi politik liderlik açısından ele almış ve politik liderlerin davranışlarını incelemiştir. Kane moral sermayeyi toplumun temel değerlerini, ilkelerini ve hedeflerini esas alan güvenilir ve etkili bir hizmet biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamaya göre moral sermaye bireysel ve örgütsel düzeyde olabilir. Politikacılar açısından moral sermayenin geliştirilmesi son derece önemlidir. Politikacılar toplumun moral algılarını sürekli bir şekilde etkilemeye çalışmaktadırlar (Kane, 2001).

Moral Çevre

Moral çevre bireylerin sosyolojik açıdan birlikte yaşadıkları bir çevreyi tanımlamaktadır. Çevre kavramının kökeni biyolojik araştırmalara dayanmakta ve birey ile çevre arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır (iklim ve çevre kirliliği gibi). Sosyal çevre, bireyin insan ilişkileri ağını yansıtmaktadır. Bazı çevresel çalışmalar insan davranışlarına etkiye bulunan çevrenin karmaşık bir ilişki sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Bronfenbrenner ekolojik sistem teorisinde çevrenin insan yaşamı üzerindeki etkisini incelemiştir. Bronfenbrenner insan gelişiminde dört düzeyden oluşan bir sistem teorisi geliştirmiştir. Bunlar mikrosistem (iş, ev ve okul), mezosistem (mikrosistem arasındaki ilişkiler), ekosistem (Örgütler ve çalışanlar üzerindeki etkileri ve makrosistem (sosyal ve kültürel ilişkiler) oluşmaktadır (Bronfenbrenner, 1992, s. 226).

Her bireyin yaşadığı bir mikrosistem vardır. Mikrosistem bireyin davranışlarına ve eylemlerine etkiye bulunmaktadır. Birey her zaman bu mikrosistemle karşı karşıya kalmaktadır. Öğrencilerin mikro çevresi ev, okul ve yakın sosyal çevreden oluşmaktadır. Öğrencinin ailesi, arkadaşları, öğretmenleri ve sosyal çevresiyle olan ilişkileri bu mikro çevrede gerçekleşmektedir.

Makrosistem inanç sistemlerini, kaynakları, yaşam biçimlerini, çevresel tehlikeleri, olanakları, yaşama ilişkin seçimleri ve sosyal değişim örneklerini kapsamaktadır. Ekonomik politikalar, fakirlik ve bunların okul kalitesine etkisi, eğitim eşitsizliği, adaletsizlik ve ayrımcılık gibi faktörler bireyin makrosistemini oluşturmaktadır. Bir toplumun ideolojisi, kültürü, insan hakları konusunda yaşanan deneyimler ve kültürel uygulamalar, bireyin makrosistemini etkilemektedir (Swartz, 2010).

Mikro, makro, mezo ve ekosistem arasında yakın bir ilişki vardır. Bireyin mikrosistemi mezosistemin küçük bir parçasıdır. Mezosistem ev, okul, çevre ve toplum arasındaki ilişkileri tanımlamaktadır. Ekosistem mikrosistem ve makrosistemin etkisi altında kalmaktadır. Adalet sistemi, hükümet politikaları, anne babanın çalışma koşulları, ekonomi, sağlık ve sosyal hizmetler ve kitle iletişim araçları ekosistemi oluşturmaktadır (Swartz, 2010).

Ekolojik sistem teorisi, bireyin ahlaki gelişimine etkiye bulunan çok karmaşık faktörlerin bulunduğunu vurgulamaktadır. Sosyo-kültürel faktörler bireyin zihinsel gelişimini etkilemektedir. Bireyin ahlaki gelişimi de bu sosyo-kültürel faktörler tarafından biçimlendirilmektedir (Hertzke, 1998). Öğrencinin sahip olduğu moral bilgi ve ahlaki karar verme davranışı, yaşadığı moral ekolojisiyle yakından ilgilidir.

Okullardaki ahlaki yaşam, moral ekoloji içinde sürdürülmektedir. Okulların moral ekolojisi bozulduğu zaman, ahlaki yaşam koşulları da bozulmaktadır. Bu durumda ahlaki açıdan uygun olmayan davranışların gösterilme ihtimali artmaktadır. Moral ekolojisi uygun olan okullar, öğrencilerine daha iyi ahlaki yaşam koşulları oluşturmaya çalışırlar.

Ahlaki gelişim kuramları, kısa hikayeler anlatma yoluyla çocuğun ahlaki gelişimini açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu konuda Piaget ve Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramları, ahlaki hikaye anlatma yöntemine dayanmaktadır. Bu kuramlarda ergenin ahlaki gelişimi yaşadığı fakirlik gibi çevresel değişkenler açısından ele alınmamış, doğrudan fiziki gelişimiyle ilişkilendirilmiştir. Ahlaki gelişimde çocuğun çevresi değişmez bir çevre olarak algılanmış, ahlaki gelişime etki eden dışsal faktörler dikkate alınmamıştır (Damon, 1984).

Yoksulluk, bireyin ahlaki sorumluluk rollerini ve karar verme davranışını etkileyen karmaşık bir faktör olarak görülmektedir. Yoksulluk, bireyin ahlaki inançlarıyla davranışlarının sonuçları arasında önemli bir kopukluk oluşturmaktadır. Gençlerin yaşadıkları yoksulluk, onların bilişsel dünyalarını şekillendirmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar fakirliğin fiziksel karşı koyma, depresyon, endişe, ümitsizlik, yorgunluk, vurdumduymazlık ve memnuniyetsizlik gibi sonuçlara yol açtığını göstermektedir (Evans ve English, 2002, s.1238-1244).

Ahlaki açıdan şu soruya cevap vermek gerekmektedir: Ahlaki yönden fakir gençler, orta sınıfın gençlerine göre daha mı sorunludur? Ekolojik yaklaşımla bakıldığında fakir gençlerin daha sorunlu oldukları sonucuna varılabilir. Sosyal sınıf açısından değerlendirildiğinde fakir gençlerin orta sınıf gençlerine göre daha yüksek düzeyde risk davranışına ve yüksek suç oranına sahip olduğu görülmektedir (Swartz, 2010, s. 315).

Okulların iyi öğrenci yetiştirme sorumluluğu her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. İyi öğrenci, sadece belli bilgi ve becerileri kazanmış öğrenci olarak görülmemelidir. İyi öğrenci ahlaki değerlere uygun davranış gösteren öğrenci olarak tanımlanmaktadır.

Toplumda yüksek düzeydeki ahlaki kirlenme, okulların moral ekolojilerini bozmaktadır. Ahlaki kirlenme, bireyin karakterinin ölümüne yol açar. Karakterin ölümü; uyuşturucu madde kullanma, alkol kullanma, hırsızlık ve yolsuzluk yapma, adam öldürme gibi çok sayıda ahlaki açıdan uygun olmayan davranışların doğmasını sağlar.

Moral Sermayeye Yatırım Yapmak

Moral değerlerin zayıf olduğu bir okulda, istenen düzeyde bir moral sermaye birikimi oluşmaz. Günümüzün okullarının ahlaki açıdan uygun davranışlar gösteren bireyler yetiştirme görevi büyük ölçüde tehlikeye girmiştir. Özellikle postmodern etik, evrensel ahlaki değerlerin varlığını reddetmektedir. Postmodern etiğe göre evrensel ahlaki değerler yoktur. Postmodernizm plüralist bir bakış açısını benimsemektedir. Herkes ahlaki açıdan kendi doğrusunu seçme özgürlüğüne sahiptir. Evrensel etik ilkeler egemen güçlerin insanlara zorla kabul ettirmeye çalıştıkları etik kodlardır. Postmodern etiğe göre modernizmin evrensel etik ilkeleri insanlara nasıl davranmalarını zorlayan bir yaklaşım olarak sunulmaktadır.

Başkalarının ahlaki davranışları benim açımdan önemli değildir. "Ben başkalarının bekçisi değilim" anlayışı postmodern etiğin temel bir paradigması olarak görülmektedir. Modern toplumda ahlaki açıdan olumsuz görülen davranışlar, postmodern yaklaşımda normal olarak kabul edilmektedir. Bu durumda bir etik çatışma ortaya çıkmaktadır. Evrensel etik ilkelerin kabul edilmemesi, ahlak eğitimini ve moral değerlerin geliştirilmesini tartışmalı bir duruma getirmektedir (Bauman, 1993). Evrensel etik ilkelerin reddedilmesi, okulların ahlak eğitimi verme sorumluluğunu gölgelemektedir. Günümüzün okulları, postmodern etiğin tehdidi altında kalmaktadır. Giderek bireyselleşen, daha fazla risk altında yaşayan bireylerin oluşturduğu bir dünyada ciddi bir etik baş dönmesi sorunu yaşamaktadır. Moral sermayenin anlamını kaybettiği bir dünyada moral sermayenin geliştirilmesi temel bir eğitim politikası olarak ortaya çıkmaktadır.

Okullar sonuç üretmekten çok anlam üretmek zorundadırlar. Okulda moral sermayenin geliştirilmesi, güçlü bir etik iklimin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Etik ilkelerin net olarak belirlendiği temel değerlerin benimsendiği bir okulda moral sermaye gelişebilir. Moral sermayenin geliştirilmesi, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin güçlü bir rol modeli olmalarını gerektirmektedir.

Moral sermayeye yatırım yapma konusunda okulların güçlü bir ahlak felsefesi bulunmamaktadır. Erdemli okul olma iddiası bulunmayan bir okulun moral sermayeye yatırım yapması, zayıf bir ihtimali oluşturmaktadır. Okulun ahlak felsefesi, okul yöneticisinin ve öğretmenlerin ahlak felsefesine göre biçimlenmektedir. Ahlaki açıdan uygun rol modeli olmayan öğretmenler, okulun moral sermayesini azaltmaktadır. Erdemli okul olma misyonunu benimseyen okullarda, moral sermayenin geliştirilmesi stratejik bir önem taşır. Erdemli okul, öğrencilere ahlaki açıdan iyi örnekler sunar. Okulda yaşanan ahlaki hikayeler, öğrencilerin ortak ahlaki değerleri paylaşmalarına yardımcı olur (Çelik, 2011).

Okullarda moral sermayenin geliştirilmesinde iki kritik faktör ön plana çıkmaktadır: Bunlar, okul kültürü ve moral liderliktir. Okul kültürü, moral sermaye için, uygun sosyal ve kültürel ortamın oluşmasına imkân hazırlar. Moral sermaye moral değerlere dayalı olarak oluşturulduğu için, okul kültürünün moral değerlerin gelişimini desteklemesi gerekir. Bununla birlikte moral sermaye etkili bir moral liderlik davranışıyla, okul personeline kazandırılabilir. Moral sermayenin geliştirilmesinde kişisel boyutu moral liderlik örgütsel boyutu ise okul kültürü oluşturur. Moral sermayenin gelişmesinde sadece okul kültürü faktörü etkili değildir. Okul kültürüyle birlikte etkili bir moral liderlik, okulları moral sermaye açısından daha zengin kılabilir.

Okullarda moral kültür ile moral liderlik arasındaki ilişkiye paralel olarak gelişen moral sermaye aşağıdaki şekilde yer almaktadır. Dört farklı moral sermaye biçimi görülmektedir. Okullarda en yüksek düzeyde moral sermaye birinci kutuda oluşmaktadır. Bu kutuda moral kültür güçlü ve moral liderlik düzeyi yüksektir. Buna karşılık en düşük düzeyde moral sermaye dördüncü kutuda bulunmaktadır. Bu kutuda moral kültür zayıf ve moral liderlik düşük düzeyde yer almaktadır. İkinci ve üçüncü kutuda ise orta düzeyde moral sermaye oluşmaktadır. Okulların amacı yüksek düzeyde moral sermaye geliştirmek olmalıdır. Bundan dolayı okulların hem moral kültürü güçlü hem de moral liderliğin etkili olduğu bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir.

		MORAL LİDERLİK	
		Yüksek	Düşük
MORAL KÜLTÜR	Güçlü	I Yüksek Moral Sermaye	II
	Zayıf	III	IV Düşük Moral Sermaye

Şekil 1. Moral liderlik ve moral kültürün moral sermayenin gelişmesine etkisi

Moral sermaye ekonomik yapıyla ilişkilendirilmektedir (Ernesto & Tervio, 2013). Moral sermaye büyük ölçüde ekonomik yapıyı etkilemektedir. Moral sermaye ve ekonomik yapı arasındaki ilişkiyi Banks (2006), moral ekonomi kavramıyla açıklamaktadır. Banks'a göre ekonomik etkinlikler, moral değer ve normlar çerçevesinde yönlendirilmektedir. Örneğin Pazar ilişkisi, bir güven ilişkisi olarak görülmektedir. Müşterilerin karar verme davranışını moral değerler (dürüstlük, güven ve sorumluluk gibi değerler) biçimlendirmektedir. Ekonomik yapının moral değerlere göre işleyebilmesi için ihtiyaç duyulan sermaye moral sermaye olarak kabul edilmektedir.

Okullar toplumun eğitim ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş olan demokratik örgütlerdir. Öğretimin moral bir boyutu vardır. Öğrencilere eğitim hizmet verirken, belli değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Wong, 1998). Okullar moral sermayeyi öğrencilere aktarmakta ve bu doğrultuda toplumun moral sermayesinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Okulların moral sermayeyi geliştirmesi ve bu sermayeyi öğrencilere aktarması, ancak etkili bir moral liderlikle gerçekleşebilir.

Sergiovanni, liderliğe ilişkin bazı kavramsal tanımlamalar getirmiştir. Sergiovanni'ye göre bürokratik liderlik biçimi, öğretmen ve öğrencilerin davranışlarını kontrol etmeye yönelik kurallar, iş tanımları ve çıktılarla ilgilidir. Bürokratik liderlik biçimi moral sermayenin gelişiminde düşük bir etkiye sahip bulunmaktadır. Psikolojik liderlik, motivasyon ve insan ilişkileri becerileriyle ilgilidir. Psikolojik temelli liderlikte öğrencilerin kişiliğinin tam olarak geliştirilmesi için aileler ve öğretmenler motive edilir. Teknik ve rasyonel otoriteye dayalı liderlikte öğretim ve öğrenmeye önem ve verilir. Teknik-rasyonel liderlikte, öğretmenin öğretim konusundaki becerilerinin geliştirilmesi ön planda tutulur. Sergiovanni moral liderliğin ise moral otoriteye dayandığını vurgulamaktadır. Moral lider öğretmen ve öğrencilerin moral gelişimine katkıda bulunur ve okulda moral bir kültür oluşturmaya çalışır (Sergiovanni, 1992, Greenfield, 2004, Early, 2008).

Sonuç

Modern dünyanın bilimini aktarmaya çalışan okullar, gittikçe çocuğun ahlaki gelişiminden kendilerini sorumlu tutmaktan uzaklaşmaktadırlar. Okulların çocukların ahlaki gelişiminde hiçbir sorumlulukları yok mu? Matematiği, fiziği, tarihi veya İngilizceyi iyi bilen ancak arkadaşının eşyasına zarar veren, okulda şiddet olaylarına karışan ve karakteri ölen öğrencileri aynı okullarda yetiştirmeye çalışıyoruz. Moral sermayenin hızla tükendiği dünyamızda, "Çocuklara daha erdemli bir okul bırakma" ya da "Hiçbir çocuk ahlakını kaybetmesin" anlayışının bir temenni olarak kaldığı görülmektedir.

Okullar kazanç sağlamaya çalışan ekonomik bir işletme değildir. Eğitim hizmeti veren örgütler olarak okulların kamu yararına uygun faaliyet göstermeleri gerekir. Okullar öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye çalışmakla birlikte, belli ahlaki değerleri de kazandırmaya çalışmak zorundadırlar.

Okullar moral sermayenin geliştirilmesi konusunda neden isteksiz davranmaktadırlar? Okul yöneticileri ve öğretmenler daha çok öğretim boyutuna yönelmektedirler. Okulların başarısı, büyük ölçüde öğretim boyutundaki başarısıyla ölçülmeye çalışılmaktadır. Sınavlarda başarılı olan öğrenci sayısı, okulun başarısı olarak görülmektedir. Okulların moral sermayeye yatırım yapmaları, öğretim alanındaki başarıyı artırmanın yanında hep ikinci planda kalmaktadır. Swartz, moral sermayenin sosyal eşitsizliklerle yakından ilgili olduğunu belirlemiştir. Okulların moral sermayeye yeterince yatırım yapmaması, fakir öğrencilerin ahlaki kurallardan yoksun olmalarına ve yanlış ahlaki kararlar vermelerine etkiye bulunmaktadır.

Okullar ekonomik olmayan sermaye biçimleri açısından yeterince değerlendirilmemiştir. Moral sermaye okulların analizinde kullanılabilir olacak ölçüde özgün bir kavram olarak görülmektedir. Okulların başarısı, moral kültürün oluşturulması, güvenilir okul modeli, okullardaki disiplin sorunları gibi konular moral sermaye açısından yeniden değerlendirilmesi gereken konulardır.

Okulların moral sermayesi, uzun vadeli bir yatırımı gerektirmektedir. Okul yöneticileri öğretmenler, öğrenciler ve veliler moral sermayenin geliştirilmesi konusunda işbirliği yapmak zorundadır. Okulların moral kültürü oluşturacak değerleri geliştirmesi ve bunları yaygınlaştırması, moral sermaye için uygun bir sosyal ortam oluşturacaktır. Okullardaki moral sermayenin geliştirilmesi okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin moral liderlik rolünü ön plana çıkarmaktadır.

Kaynakça

- Banks, M. (2006). Moral economy and cultural work. *Sociology*, (40)3, 455-472.
- Bauman, Z. (2003). *Postmodern ethics*, Oxford: Blackwell.
- Bourdieu, P. (1986). The of form capital, in J. G. Richardson (Editör) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press.
- Bronfenbrenner, U. (1992), *Ecological system theory*. R. Vasta (Editör) *Six Theories of Child Development*, London: Jessica Kingsley.
- Coleman, J.S. (1988). Social capital and the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, (94) Supplement, 94-120.
- Çelik, V. (2011). *Eğitimsel liderlik*, Ankara: Pegem A Yayınları
- Çelik, V. & Ekinci, A. (2012). The effect of social capital on school success. *International Journal of Social Sciences and Education*, (2)1, 211-222.
- Damon, W. (1984). Self-understanding and moral development from childhood to adolescence. W. M. Kurtines & J. L. Gewirtz, (Edit.) *Morality Moral Behavior and Moral Development*, New York: Wiley.
- Early, J. (2008). Moral school building leadership. *Journal of Educational Administration*, (46)1, 25-38.
- Ernesto, D. B. & Tervio, M. (2013). Self-esteem moral capital and wrongdoing. *Journal of European Economic Association*, 11(3), 599-633.
- Evans, G.W. & English, K. (2002). The environment of poverty: Multiple stressor exposure psychophysiological stress and socioemotional adjustment. *Child Development*, 73 (4), 1238-1248.
- Feldman, S.P. (2007). Moral business cultures: The keys to creating and maintaining them. *Organizational Dynamics*, (36)2, 156-170.
- Fırat, N.Ş. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemine ilişkin algıları, *Eğitim ve Bilim*, (35)156, 71-83.
- Godfrey, P.C. (2005). The relationship between corporate philanthropy and shareholder wealth: A risk management perspective. *Academy of Management Review*, (30)4, 777-798.
- Greenfield, W.D. (2004). Moral leadership in schools. *Journal of Educational Administration*, (42)2, 174-196.
- Hertzke, A. D. (1998). The Theory of moral ecology. *Review of Politics*, (60) 4, 629-660.
- Hier, S. P. (2002). Conceptualizing moral panic through a moral economy of harm. *Critical Sociology*, (28) 3: 311-334.
- Kane, J. (2001). *The Politics of moral capital*, New York: Cambridge University Press.
- Khalifia, M. (2010). Validating social and cultural capital of hyperghettoized at-risk students. *Education and Urban Society*, (42)5, 620-646.
- Lissenberg, E. (1991). Incorporation of moral capital: Children's moral judgments of crime and criminals. *Droit et Societe*, 19, 299-309.
- Olneck, M. (2000). Can multicultural education change what counts as cultural capital? *American Educational Research Journal*, (37)2, 317-348.
- Putnam, P.D. (1995). Bowling alone: America declining social capital. *Journal of Democracy*, (61)1, 65-78.
- Swartz, S. (2009). *The moral ecology of South Africa's township youth*. New York: Palgrave Macmillan.
- Swartz, S. (2010). Moral ecology and moral capital: tools towards a sociology of moral education from a South African ethnography. *Journal of Moral Education*, (39)3, 305-327.
- Ratnapala, S. (2003). Moral capital and commercial society. *The Independent Review*, (39)2, 213-233.

- Reay, D. (2004). Education and cultural capital: The implications of changing trends in education policies. *Cultural Trends*, (13)2, 73-86.
- Sergiovanni, T.J. (1992). *Moral leadership*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Valverde, M. (1990). Moral capital. *Canadian Journal of Law and Society*, (9)1, 213-232.
- Vryonides, M. (2007). Social and cultural capital in educational research: issues of operationalisation and measurement. *British Educational Research Journal*, (33)6, 867-885.
- Wong, K. C. (1998). Culture and moral leadership in education. *Peabody Journal of Education*, (73)2, 106-125.